

23 ส (ก) ข กันเถาะเรา: ความชอบธรรมและการอ้างอำนาจของ คสช.

ชลิตา บัณฑุงศ์ ผู้ประสานงาน

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ดำเนินรายการและร่วมอภิปรายโดย ธนพร ศรียากุล

"หลังจากที่ คสช. ได้ทำรัฐประหารเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 และได้เข้ามาบริหารประเทศ เมื่อเวลาผ่านไป สิ่งที่เราได้เห็นก็คือ การสร้างชอบธรรมและการอ้างอำนาจของ คสช. ไม่สามารถทำได้ด้วยการใช้กำลัง ใช้อาวุธ หรือใช้กฎหมายบังคับแต่เพียงอย่างเดียวอีกต่อไป แต่ต้องอาศัยสิ่งอื่นๆ ด้วย เวทีนี้มีสามบทความที่น่าเสนอ ประเด็น/ปรากฏการณ์ที่มีผลอย่างสำคัญในการช่วยสร้างความชอบธรรมและช่วยให้การอ้างอำนาจของ คสช. ดำเนินต่อไป

ในบทความของ สามชาย ศรีสันต์ ที่ชื่อ “ความสุขและการผลิตซ้ำความไม่เท่าเทียมในสังคมไทย” ได้กล่าวถึง ลักษณะความสุขของคนไทยที่สัมพันธ์กับความเป็นคนดี หรือความดีแบบไทย ซึ่งหมายถึง การเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของผู้ปกครอง ซึ่งหมายรวมถึง คสช. ด้วย ทั้งนี้ ความสุขและความดีในบทความของสามชาย เป็นสิ่งที่ คสช. ใช้ในการกล่าวอ้างในฐานะอุดมคติที่ประชาชนควรประพฤติปฏิบัติอยู่เสมอ

ส่วนบทความของ ภาสกร อินทุมาร ที่ชื่อ “การแสดงออก (performance) ของ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา กับ ภาพลักษณ์ของการเป็นนายกรัฐมนตรี” ได้วิเคราะห์ภาพลักษณ์ของพล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่ในแง่หนึ่งมีความก้าวร้าว หยาบคาย และอีกแง่หนึ่งคือ การไม่มีสติ น่าขบขัน โดยภาสกรชี้ว่าภาพลักษณ์ที่ว่าเป็นการเลือกที่จะแสดงออกและนำเสนอตัวตนในลักษณะนั้นของพลเอกประยุทธ์เอง ซึ่งเกี่ยวข้องกับการสร้างชอบธรรมและการอ้างอำนาจของ คสช.

ขณะที่บทความของ ชลิตา บัณฑุงศ์ ชื่อ “ถ้าไม่ใช่รัฐบาลทหาร คงแก่เรื่องนี้ไม่สำเร็จ”: คสช. กับการจัดการทำประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม (IUU Fishing) ชี้ให้เห็นว่า คสช. ได้ใช้แนวคิดแบบสากลในเรื่องการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ซึ่งในที่นี้ก็คือ การจัดการประมงอย่างยั่งยืน ในการสร้างความชอบธรรมให้กับตนเองผ่านการแก้ปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม (IUU Fishing) อีกทั้ง ชลิตายังชี้ว่าชาวประมงก็มีส่วนอย่างสำคัญในการสร้างความชอบธรรมและการอ้างอำนาจของ คสช. กล่าวคือ แม้จะได้รับความเดือดร้อนจากมาตรการของรัฐบาล แต่ชาวประมงก็ยังคงเชื่อมั่นต่อรัฐบาล คสช. ว่าการใช้อำนาจแบบเบ็ดเสร็จรวมศูนย์จะสามารถช่วยแก้ไขผลกระทบจากการขจัด IUU Fishing ได้” คสช. ประยุทธ์ จันทร์โอชา คืบความสุข การสร้างความชอบธรรม

23-1 “ถ้าไม่ใช่รัฐบาลทหาร คงแก่เรื่องนี้ไม่สำเร็จ”: คสช. กับการจัดการทำประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม (IUU Fishing)

ชลิตา บัณฑุงศ์ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

"ภายหลังจากที่ประเทศไทยได้รับการประกาศเตือน (ใบเหลือง) จากสหภาพยุโรปเมื่อวันที่ 21 เมษายน

พ.ศ. 2558 ว่าต้องจัดให้มีมาตรการป้องกันยับยั้งและขจัดการทำประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม (IUU Fishing) อย่างจริงจังเร่งด่วน มิเช่นนั้นจะมีผลต่อการส่งออกสัตว์น้ำของประเทศไทยไปยังสหภาพยุโรป นั้น คสช. ได้ดำเนินการอย่างแข็งขันในการแก้ปัญหา โดยเฉพะอย่างยิ่ง ได้มีการตั้งศูนย์บัญชาการเฉพาะกิจแก้ไขปัญหาที่ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีและดำเนินการโดยกองทัพเรือ และมีการตราพระราชกำหนดการประมงฉบับใหม่ ที่เพิ่มมาตรการควบคุม เฝ้าระวัง สืบค้น และตรวจสอบการประมงอย่างเข้มงวด ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ การแก้ปัญหา IUU Fishing เป็นผลงานเด่นของ คสช. ซึ่งคาดว่าจะนำมาสู่การยกเลิกใบเหลืองของ EU ในไม่ช้านี้ ความสำเร็จนี้ช่วยสร้างความชอบธรรมให้กับ คสช. ในการยืนยันว่ารัฐบาลเผด็จการทหารสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่ารัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง

บทความชิ้นนี้พิจารณามาตรการและความสำเร็จของรัฐบาล คสช. ในการขจัด IUU Fishing ผ่านแนวคิดที่ว่าด้วยเทคโนโลยีการปกครองบนฐานการปฏิบัติการทางวาทกรรม “การประมงที่ยั่งยืน” ที่ช่วยเพิ่มอำนาจให้แก่ คสช. อีกทั้งยังชี้ให้เห็นว่า แม้มาตรการขจัด IUU Fishing ได้ส่งผลกระทบต่อชาวประมงแทบทุกกลุ่ม จนนำมาสู่การส่งเสียงคัดค้านในลักษณะต่างๆ ผ่านสมาคมประมงแห่งประเทศไทยสำหรับ “ชาวประมงพาณิชย์” และ ผ่านสมาคมสมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านแห่งประเทศไทยสำหรับ “ชาวประมงพื้นบ้าน” กระนั้น ข้อคัดค้านเหล่านี้ก็ไม่เคยเลยที่จะนำมาสู่การทำลายของอำนาจของ คสช. เนื่องจากสมาคมของชาวประมงทั้งสองสามารถสร้างช่องทางการเจรจาต่อรองกับรัฐได้ แม้บ่อยครั้งข้อเสนอต่อรัฐของประมงพาณิชย์และของประมงพื้นบ้านจะขัดแย้งกันอย่างรุนแรง แต่สิ่งทั้งสององค์กรมีร่วมกันก็คือ มีความเชื่อมั่นต่อการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของตนโดยรัฐบาลทหารมากกว่าโดยรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตย”

คำสำคัญ

ประมงผิดกฎหมาย ประมงพื้นบ้าน ประมงพาณิชย์ การประมงที่ยั่งยืน

23-2 ความสุขและการผลิตซ้ำความไม่เท่าเทียมในสังคมไทย

สามชาย ศรีสันต์ วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์

ความสุขที่มีการศึกษากันทั่วโลก สามารถแบ่งจุดสนใจ และมีมุมมองต่อความสุขแตกต่างกันแบ่งได้เป็น 3 แนวทาง คือ

1. ความสุขเป็นกระบวนการภายในของสภาวะจิตใจ เมื่อความต้องการได้รับการตอบสนอง เป็นประสบการณ์ที่ได้สร้างความพึงพอใจ ก่อให้เกิดอารมณ์ ความรู้สึกในทางบวก
2. ความสุขที่เป็นภาวะอยู่ดีมีสุข (well-being) กล่าวคือการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ความสุขลักษณะนี้ถูกนำมาใช้ชี้วัดผลของการพัฒนาประเทศ

3. ความสุขที่ได้เข้าถึงธรรม เป็นความสุขที่ได้เป็นคนดี เข้าถึงธรรม เกิดความรู้และปัญญาตามแบบปฏิบัติทางสังคม สำหรับลักษณะความสุขของคนไทยเป็นความสุขที่ได้รับการยอมรับยกย่องว่าเป็นคนดี และได้รับการนับรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งในอาณาบริเวณของความดีแบบไทย ซึ่งความดีแบบไทยคือ การยกย่องเชิดชูความเป็นไทยผ่านการบริโภค ขณะที่การได้รับการนับรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของความดีคือการเชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำสั่งสอนของผู้ปกครอง ความสุขดังกล่าวได้ผลิตเรือนกาย (embodiments) ให้เป็นจักรกลแห่งความสุข ซึ่งสามารถกระทำการตามคำสั่งสอน กตเหยียด แบ่งแยก ลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และกีดกันเรือนกายประเภทอื่นที่ถูกรังแกออกไปจากความเป็นไทยให้มีคุณค่าที่ต่ำต้อยลง ขณะเดียวกันก็ช่วยเพิ่มคุณค่าความสุขให้กับเรือนกายของคนดี ซึ่งเป็นการผลิตซ้ำความไม่เท่าเทียมในสังคมไทย

คำสำคัญ

ความสุข, ฝัสนาธรรม, เรือนกายความไม่เท่าเทียม

23-3 การแสดงออก (performance) ของ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา กับภาพลักษณ์ของการเป็นนายกรัฐมนตรี

ภาสกร อินทุมาร คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การปรากฏตัวและการนำเสนอตัวตนของ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ในฐานะนายกรัฐมนตรี ก่อให้เกิดความเห็นของสาธารณะต่อภาพลักษณ์ของนายกรัฐมนตรีอย่างน้อย 2 ลักษณะ กล่าวคือ ลักษณะแรกเห็นว่าก้าวร้าว หยาบคาย ลักษณะที่สองเห็นว่าดูไม่มีสติน่าขบขัน อย่างไรก็ตาม ความเห็นต่อภาพลักษณ์ทั้ง 2 ลักษณะดังกล่าว ล้วนสะท้อนให้เห็นว่าการนำเสนอตัวตนของ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ไม่เหมาะสมต่อภาพลักษณ์ของผู้นำประเทศ ซึ่งหากนำแนวคิดเรื่องการแสดงออก (performance) และการนำเสนอตัวตนในชีวิตประจำวัน (The Presentation of Self in Every Day Life) ของ Erving Goffman มาวิเคราะห์ ก็อาจทำให้กล่าวได้ว่า การนำเสนอตัวตนของ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ไม่เป็นไปตามแนวคิดเหล่านั้น บทความนี้จึงเป็นความพยายามในการวิเคราะห์ว่าเพราะเหตุใด พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา จึงเลือกแสดงออกและนำเสนอตัวตนในลักษณะนั้น แม้ว่า การแสดงออกเช่นนั้นจะไม่ส่งเสริมภาพลักษณ์ของการเป็นผู้นำประเทศก็ตาม

คำสำคัญ

พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา, การแสดงออก, การนำเสนอตัวตน, ภาพลักษณ์